

Lenyomott életek

Tihanyi Györgyné sz. Hollósi Erzsébet (1952)

Nagyapámék Nagydorogon laktak, tízen voltak testvérek, közülük három fiú. A család református, de volt benne nazarénus is. Dédapám a saját földjén gazdálkodott. 1912-ben a három fiú kiment Amerikába. (Az interneten láttam a hajónaplót, onnan tudom az évszámot.) Ohio államban, Akronban éltek, és egy vasgyárban dolgoztak. Nemrég kerültek elő fényképek, az egyiknek a hátuljára rá van írva a város neve. Az egyik csoportképen fölismertem nagyapámat. Első felesége sárszentlőrinci lány volt, Szigeti Lídiának hívták. Együtt mentek ki, ahogy Mihály nevű testvére is a feleségével és két fiával.

Tíz évig lehettek kint, azután hazajöttek, mert a felesége megbetegedett, és nemsokára meg is halt. Azt mondták, csonttébécé volt a baja. A két testvér kint maradt. Aztán (legalábbis egy időre) elveszett a nyom. Egyetlen levélke maradt, ami a madocsi rokonoktól került hozzánk. (Nagyapám egyik nővére oda ment férjhez, neki írta ötvenegyben a másik amerikai testvér, Sándor.)

Nagyapám abból a pénzből, amit Amerikában összegyűjtögetett, cséplőgépet vett, darálója is lett. Körülbelül tíz ember dolgozott a keze alatt. Nagyszüleim huszonhatban házasodtak össze, nagyanyám is özvegy volt. Édesapám huszonhétben, a húga rá egy évre született.

Majd huszonöt év múlva nagyapám azzal szembesült, hogy amit kétkezi munkájával Amerikában keresett, és itthon szerzett, rákerült a kuláklistára. Ez ötvenben lehetett.

Egyik este zörgettek, majd rugdalták a kaput. Nagyapám kiment. A tanácsházára kísérték. (Hol egyik, hol másik kulákot vitték be esténként abban az időben egy kis *népnevelésre*.)

Egy nagyapámnál idősebb asszony is ott volt. Ő vezette a családi gazdaságot, mert a férje már nem élt, a fia pedig – így mondta édesanyám – semmit érő volt. Elkezdték verni az öregasszonyt, de azt nagyapám nem engedte. Erre újra

nekiestek, így duplán kapott. Hajnaltájban került haza véresen, édesanyám megmosdatta.

Aztán mindenét elvették, amije volt. Elvitték a cséplőgépet, leszerelték a darálót... Jóval később mondta édesapám: majd megszakadt a szíve, amikor ott látta a gépállomáson rozsdásodni a gépeiket a szabad ég alatt. Alkatrészeik szét voltak dobálva.

Nagyapám akkor már nem volt fiatal, 1883-ban született. Egy idős embernek mindezt elviselni, feldolgozni nem lehetett egyszerű. Ő sem bírta, és ötvenkettő augusztusában felakasztotta magát. A családban sohasem említették a nagyapapa meghurcolását, öngyilkosságát se! Felőrkoromban tudtam meg. *Azokról az évekről* soha nem beszéltek előttünk a szüleink. Néha-néha csak ennyit hallottam: „Amikor kulákvilág volt.” Vagy: „A kulákvilágban.” (A nagyapapa halála után kirótták édesapámra a hagyatéki illetéket, de amikor azt kifizette, már nem volt hagyaték.)

Édesapám Budapesten, az Állami Felsőipari Iskolában érettségizett 1948-ban. Gyakorlatát a Weiss Manfrédnál végezte. Hazajött, és a nagyapapa vállalkozásában kezdett dolgozni. (Osztálytársai közül többen gyárigazgatók, más magas beosztású emberek lettek azzal a végzettséggel.)

Negyvenkilencben házasodtak össze édesanyámmal. Anyai nagyapám segítségével (aki jó módú parasztember volt) felszerelt egy műhelyt. Annak a nagyapámnak az volt a szerencséje, hogy egy jóakarója elárulta neki, kik kerülnek majd a *listára*. Gyorsan háromfelé osztotta a földjeit. Egyik rész a nagynénémé, a másik anyukámé lett, a harmadrészt pedig ráíratta arra a vejére, akinek addig nem volt vagyona.

A műhely végig megmaradt. Édesapám egyedül dolgozott benne, így nem lett „kizsákmányoló”. Aztán a szedresi gépállomáson helyezkedett el, majd a nagydorogiban. A hivatalos munkaidő után otthon javígtatott ezt-azt, nagyon sok

„köszönöm” munkája akadt. Semmilyen vezető beosztásba nem került, csak egyszerű szereplő lehetett. A hatvanas évek közepétől már a nagydorogi téészen dolgozott. Egy idő után – rábeszélésre – átment a helyi ÁFÉSZ-hez. Saját műhelyében tevékenykedett, amit a szövetség bérrelt tőle. Bontóban összeválogatott alkatrészekből traktort is csinált az ÁFÉSZ-nek (!), este tízkor még világos volt a műhelyében. Reggel pedig ébredés után azonnal beindultak fejében a fogaskerekek.

Magának való, csendes ember volt, és szorgalmas, takarékos. Nem dohányzott, nem ivott, nem volt nagyravágyó, kocsmát csak messziről látott. Mindent elvégzett a maga idejében, soha nem égett körmére a munka. A férjemnek elmondta, hogy be akarták szervezni. Valami fináncféle jelent meg egyszer a műhelyben, és nagyon finoman előadta, mit akar. Mert ugye a műhelyben sok ember megfordul, beszélgetnek erről-arról... Kétszer próbálkoztak, de édesapám nem hagyta magát. Utána leszálltak róla. Különbözőbb következménye nem lett az ellenállásnak. Azt is említette egyszer, hogy Pestre költözünk. Bizonyára elvagyódott abból a lenyomott életről, amelyben akkor élt. A költözésből azonban nem lett semmi, minden maradt a régi. Elvégezte továbbra is a téészen a munkáját, aztán a háztájiban folytatta. (Tartottak néhány hízó, baromfit is.) Oldalkocsis motorkerékpárja is volt, ami szenzációszámra ment akkor a faluban. Negyvenkilenc éves korában agyvérzés érte, műtéttel tudták megmenteni. Utána mondta nekem: „Tudod, kislányom, amikor lefekszem, még nem végeztem el a munkámat, mert addig, amíg el nem alszom, jár az agyam.”

Olajkályhákat is gyártott, amikor divatba jöttek. A lábukat valahova Pest alá vitte egyik osztálytársához nikkeleztetni, a lemezeket Bonyhádra, a zománcgyárba, a kályhatesteket ő készítette el. Úgyhogy a famíliát ellátta olajkályhával, talán néhány még eladásra is jutott. Sok mindent kitalált és meg is valósított. A gép volt a minde. Szív-műtétje után teljesen belevetette magát a szőlőművelésbe. Hetvenéves koráig csinálta, rá két évre halt meg.

Nagydorogon 1963-ban gimnáziumot létesítettek. (Az általános iskola pedagógusainak egy része középiskolai tanár lett.) Hetvenkettőig mű-

ködött. Szüleim azt szerették volna, ha egy kicsit komolyabb iskolába járok. (Bonyhádra, a közgazdasági technikumba lelkészünk, dr. Benedek Sándor – aki büntetésből került Nagydorogra, előtte a pápai teológia rektora volt – ismeretsége révén jutottam.¹ Eszem ágában sem volt közgazdásznak meg könyvelőnek lenni, de ez az iskola-választás kiugrási lehetőségnek látszott.)

Elsős koromban négyes lett a magatartásom! Édesanyámtól kaptam mindent, csak dicséretet nem. „Mit csináltál?! Biztosan rendetlen voltál!” Osztályfőnököm felvilágosította, mi a gubanc oka: „Az ötös magatartásnak a KISZ-tagság a feltétele.” Én nem voltam tag, mert az első körben azokat vették fel, akik kiváló úttörők voltak. Én pedig nem voltam kiváló úttörő se! Úttörő voltam ugyan, mert kötelező volt, de ugyanakkor templomba jártam, mert az is kötelező volt! (Édesanyám főzte az ünnepi ebédet, közben sürgetett bennünket: „Lányok, harangoznak. Induljatok!” Beharangozás utánra ő is odaért. Apukám nem volt templomba járó.) Ebből következett, hogy én nem juthattam el Csillebércre, Zánkára. (Kilencvenegyben a magyar református világtalálkozó záró istentiszteletét az úttörőtábor sportpályáján tartották. Mi akkor Füreden nyaraltunk. Vonatra ültem, és elmentem. Az úrvacsoravétel után hatalmas elégtételt éreztem: hittem mégis eljuttattam Zánkára, ha már úttörőként nem sikerült.

A keriben a második félévben azért pedáloztam, hogy sikerüljön bejutnom a KISZ-be. Sikert! Év végén meg is lett az ötös magatartásjegy.

Nagyon jól éreztem magam Bonyhádon. Elsőben szállásadónál laktam, másodikban vettem föl a kollégiumba. A Perczel-kertet, ahol a lánykollégium volt, valósággal imádtam. Tizenhatan voltunk egy szobában, emeletes ágyakban aludtunk, szeneskályhával fűtöttünk, hetente egyszer volt meleg víz... mégis.

Magyarból, matematikából nagyon jó voltam, szerettem a fizikát, a kémiát is. Kémiát csak elsőben tanultunk, de én négy évig jártam kémiaszakkörbe, majd felvételi előkészítőre is. Tudatosan készültem – már akkor! – a gyógyszerész hivatásra.

Kiváló történelemtanárnk volt. Egészen addig, amíg nem jutottunk el a munkásmozgalomig. Abból a témából csak kettőt, esetleg harmast tudtam szerezni. Egyszerűen nem tudtam

bevenni! A kapitalizmus politikai gazdaságtanából ötösre vizsgáztam, a szocializmuséból legfőbb hármasra. Eleinte nem tudtam, miért van ez. Tanulom, tanulom, és nem tudom megtanulni! Bántott a dolog.

Akkor még semmit sem tudtam a család történetéről. Elég hosszú időnek kellett eltelni ahhoz, hogy az agyamban ez is letisztuljon: genetikailag vagyok így kódolva.

Amikor jelentkeztem a gyógyszerészire, osztályfőnököm próbált lebeszélni. Én azonban tántoríthatatlan voltam. (Nyaranta a nagydorogi téveszben töltöttem szakmai gyakorlatomat. A téveszelnök meg akart győzni, hogy a gödöllői agrár-egyetemre jelentkezsek, még ösztöndíjat is ígért. Én bíztam magamban: gyógyszerész leszek!)

Szegeden a biológia írásbelim kevésnek bizonyult, nem vettek föl. A gyógyszerértári központ vezetője viszont azonnal alkalmazott asszisztensnek. A simontornyai patikában kezdtem dolgozni.

A következő évben újra jelentkeztem, akkor Pestre. Amikor elmentem a jelentkezési lapért a keribe, az igazgató úr is próbált lebeszélni. „Biztos, hogy a gyógyszerészire akar menni? Jó szívvvel tudom ajánlani helyette a bajai vízügyi technikumot. Nem lenne az jobb?” „Nem... nem – mondtam. – Nekem a műszaki terület egyáltalán nem tetszik. Gyógyszerész akarok lenni!” (Jó néhány évvel ezelőtt bemutattuk a paksi református parókián Sággy Gyula Hortobágyra hurcoltatott című dokumentumfilmjét. Az egyik túlélő elmondta a bevezetőben, hogy az ő családját is kitelepítették az Ormánságból a Hortobágyra. Ő Baján lett vízügyi technikus. Nem oda akart eredetileg jelentkezni, de az ő származásával máshova nem mehetett. Akkor elgondolkodtam ezen. A keri igazgatója azért ajánlotta a vízügyi technikumot, mert tudta, hogy máshol nem vagyok jogosult. Így utólag, amikor az ember ezeket már tudja, összeáll a kép.)

A pesti vizsgabizottság elnöke nézegette a papírjaimat: „Hát igen... igen... Tolna megyében nagy a gyógyszerészhiány, de az asszisztens-

hiány még nagyobb.” Nem vettek föl. Harmadik felvételim újra Szegeden volt. (Édesapámnak egyik párttag ismerőse elmondta, amikor már lehetett beszélni róla, hogy jelentkezésem idején az egyik pártgyűlésen napirendi téma volt az én továbbtanulásom.)

Szurdán szóbeliztem, csütörtökön már itt volt a levél, hogy a fizikára nulla pontot kaptam. Holott mind a tizenkét kérdésre válaszoltam. Akkor azt mondtam: „Jó, ennyi volt. Ők voltak az erősebbek. Asszisztens maradok.”

Elmentem pendliző asszisztensnek. Öt évig jártam a megyét, helyettesítettem ott, ahol kellett. Nem volt éppen kényelmes, de én nagyon élveztem. Sok embert megismertem, sok gyógyszerésztől sokat tanultam. Sopronban elvégeztem még a gyógyszerkiadói szakasszisztensi tanfolyamot. Negyven évet dolgoztam szakasszisztensként. *Bonyolult szakmunkás* volt a státuszom. Ez így volt leírva!

Édesanyám, hála istennek, még él. Húgom gyors- és gépiró képesítést szerzett Bonyhádön, majd levelezőn Sárbogárdön érettségizett. Utána elvégzett egy felsőfokú idegvezetői tanfolyamot. Szabadsága alatt Csehszlovákiába, Olaszországba, Törökországba vezetett magyar csoportokat. Az ELTE művelődésszervező szakán diplomázott, másoddiplomát a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán kapott. (Annak ellenére, hogy általános iskolai osztályfőnöke „csak” a lengyeli mezőgazdasági szakmunkásképző elvégzésére tartotta alkalmasnak.) Székesfehérváron lakik, ő is nyugdíjas, amellet a martonvásári idősök otthonában programszervező.

Hetvenkilencben házasodtunk. Férjem alapszakmája szerint villanyszerelő, de erősáramú technikus végzettségével az atomerőműben dolgozott. Lányunk nyolcvannégyben született, Kecskeméten érettségizett a református gimnáziumban, majd az ELTE történelem–portugál szakán diplomázott. A földtulajdonok erősza-
kos átalakítása a Rákosi-korszakban címmel írt szakdolgozatot. Érdekes, nem?²

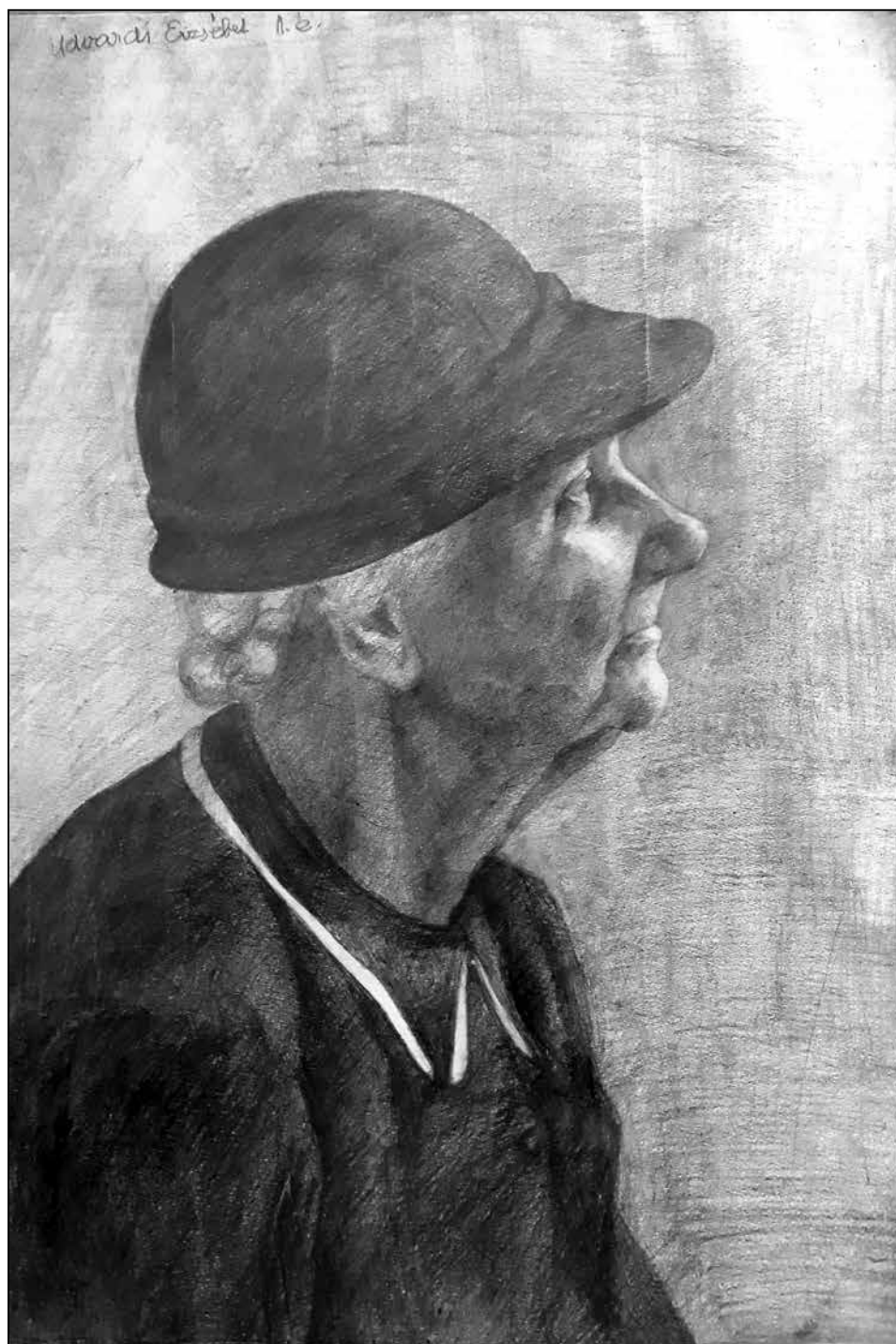
Jegyzetek

¹ A Magyar életrajzi lexikonban – a többi között – olvasható, hogy Benedek Sándor Felsőőrön született 1904-ben. A gimnáziumot Felsőlövön és Pápán végezte; teológiát Pápán, Bécsben, Marburgban és Baselben tanult. 1933-ban teológiai doktorátust, majd gyakorlati teológiából magántanári fokozatot szerzett a debreceni egyetemen. 1939-től a teológia rendes tanára Pápán, 1953-tól

1966 végéig, nyugalomba vonulásáig Nagydorogon lelkipásztor. Azután 1983-ig (haláláig) a Ráday Könyvtár munkatársa.

² Tihanyi Tímea: A földtulajdonok erőszakos átalakítása a Rákosi-korszakban. Bp., 2008, ELTE BTK történelem szak, Új- és Jelenkori Magyar Történelmi Tanszék

In: Ahol a Csillag megáll. Bp., Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944–45 Alapítvány, 2024., 7. p.

Főiskolai tanulmány